

Toespraak Nieuwjaarsreceptie VVB-Brussel
Vlaams Huis – Drukpersstraat 20, 1000 Brussel – 31 januari 2015

Dames en heren,

Heel veel Vlamingen dragen hun hoofdstad, *Brussel* geen warm hart toe. Uitzonderlijk is dat niet. Vele landen leven op gespannen voet met hun hoofdstad. Die wordt geassocieerd met macht, wetten en verboden, met kommer en kwel. Daarbij komt dat hoofdstedelingen de neiging hebben het ommeland te willen inpalmen, eigenwijs hun gang te gaan en neerbuigend te doen tegenover de rest van het land, wat ze in Parijs *la province* noemen.

In België is het nog wat ingewikkelder. Brussel is niet alleen de federale hoofdstad van het koninkrijk België, maar ook de officiële hoofdstad van de Vlaamse Gemeenschap, dit wil zeggen van de deelstaat Vlaanderen. Zo zetelen het autonoom Vlaams parlement en de autonome Vlaamse regering in Brussel. Maar Brussel is ook de hoofdstad van de Franse Gemeenschap die de Franstalige Brusselaars en Wallonië overkoepelt. Tegelijk is Brussel ook een hoofdstedelijk gewest, een aparte derde regio in België met een eigen regionaal parlement en een eigen regionale regering. En last but not least hebben tal van Europese en internationale instellingen er hun zetel en is Brussel dus de facto ook de hoofdstad van de Europese Unie. *Brussels has decided*, is een wereldwijd begrip met niet altijd een positieve connotatie.

Vele Vlamingen die in de deelstaat Vlaanderen wonen, hebben een haat-liefdeverhouding met Brussel of zijn onwetend over hun hoofdstad. Ze houden niet van Brussel, niet alleen ter wille van zijn grootstedelijke problematiek, maar ook omdat ze de hoofdstad ervaren als het symbool van de verfransing.

En het dient gezegd: Brussel stelt zich vaak anti-Vlaams of tegen Vlaanderen op. En toch is Brussel een stad om lief te hebben, om te koesteren, al beseffen de meeste Vlamingen dat niet.

De Nederlandstalige oorsprong van Brussel is onmiskenbaar en nog dagelijks voelbaar in het rijke cultuurhistorische patrimonium van de stad. Alleen al de naam Brussel, ontstaan uit het oorspronkelijke *Broekzele* (een doorwaadbare plek in een moeras), wijst naar de Nederlandstalige bron van de stad. Lange tijd was Brussel zelfs Nederlandstaliger dan Vlaanderen. Eeuwenlang was het Frans sterk verspreid in Vlaanderen, omdat het graafschap Vlaanderen integraal afhing van de Franse kroon. In het hertogdom Brabant, waartoe Brussel behoorde, was daarentegen het Diets oftewel het Nederlands de voertaal, ook bij de toplaag van de burgerij, de patriciërs. Tot diep in de negentiende eeuw sprak de overgrote meerderheid van de Brusselse bevolking Nederlands, meestal het Brusselse dialect.

Tegen het einde van de negentiende eeuw kwam in Brussel een massale verfransing op gang onder druk van de Franstalige elite in het unitaire België. De redenen waren zowel politiek-institutioneel, financieel-economisch als sociaal-cultureel. De Tweede Wereldoorlog dreigde het Nederlands in Brussel de genadeslag toe te brengen. De collaboratie van een deel van het Vlaams-nationalisme met de nazibezetters werd na de bevrijding zwaar aangerekend. Al wat Vlaams was, werd in Brussel over één kam geschoren met het verraad van de collaboratie.

De eerste decennia na de Tweede Wereldoorlog, de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw, kunnen we rustig omschrijven als de 'catacombentijd' van de Brusselse Vlamingen. Een periode waarin zij op eigen kracht, tegen de stroom in, moesten vechten voor de overleving van hun eigen taal, cultuur en onderwijs. Er was toen moed en zelfopoffering voor nodig om zich als Vlaming in Brussel staande te houden. Zelf ben ik van een generatie die zich verwensingen als '*sale flamin*' moest laten welgevalen of tijdens de speeltijd op een tweetalige school stenen naar het hoofd geslingerd kreeg omdat je Vlaming was in Brussel...

Tegelijk is in die periode de wederopstanding van de Vlaamse gemeenschap in Brussel begonnen, met steun uit Vlaanderen. In de jaren vijftig al lanceerde de legendarische Antwerpse burgemeester Lode Craeybeckx de slogan 'Antwerpen laat Brussel niet los'. Geleidelijk werd de leuze: 'Vlaanderen laat Brussel niet los'. In 1959 deden de Vlaamse schrijvers Stijn Streuvels en Herman Teirlinck een plechtige oproep tot alle Belgen om de Vlamingen in Brussel niet te veronachtzamen. In 1961 en 1962 waren er de roemruchte Vlaamse marsen op Brussel.

In de jaren zeventig van de vorige eeuw vierde de Fransdolheid van een groot aantal Brusselse machthebbers hoogtij. Het Front des Francophones, het FDF, stak gaandeweg alle andere Franstalige partijen aan. Met een pletwals wilden zij toen Brussel op irreversibele wijze definitief verfransen. Het FDF plakte Brussel vol met agressieve en denigrerende verkiezingsaffiches met daarop in Gotische letters: 'Brüssel Vlaams. Ça jamais'.

Later kwamen er congressen van de Brusselse Vlamingen die een model uittekenden voor het samenleven van de gemeenschappen in de hoofdstad.

Een belangrijk keerpunt is 1989. In dat jaar kwam het Brussels Hoofdstedelijk Gewest officieel tot stand, met een eigen regionaal parlement en een paritair samengestelde gewestregering – dat wil zeggen met 2 Nederlandstalige en 2 Franstalige ministers plus een minister-president die een Franstalige Brusselaar is. Daarnaast zijn er nog 3 Brusselse regionale staatssecretarissen van wie er 1 Nederlandstalig is. Sinds de verkiezingen van 2004 hebben de Vlamingen bovendien een gewaarborgde vertegenwoordiging van 17 zetels op een totaal van 89 zetels in het Brusselse gewestparlement. Voorts kunnen de Vlaamse en de Franse Gemeenschap sinds 1989 in Brussel hun eigen boontjes doppen. Aan Nederlandstalige kant ontstond de Vlaamse Gemeenschapscommissie, kortweg de VGC. De Vlaamse Gemeenschapscommissie is de opvolger van de Nederlandse Cultuurcommissie (NCC) die al sinds 1971 in moeilijke omstandigheden pionierswerk leverde. De Vlaamse Gemeenschapscommissie behartigt de belangen van de Brusselse Vlamingen en is bevoegd voor cultuur, onderwijs, gezondheid en welzijn. In de Raad van de VGC, die de rol speelt van Vlaams-Brussels gemeenschapsparlement, zetelen de zeventien Vlaamse gekozenen uit het Brusselse regionale parlement. Het College van de VGC, de uitvoerende macht, bestaat uit de drie Vlaamse leden van de Brusselse gewestregering. Sinds 1989 is de Vlaamse Gemeenschapscommissie uitgegroeid van een bescheiden medespeler tot een onmisbare en invloedrijke partner in het hoofdstedelijk beleid.

De Vlaamse gemeenschap heeft in Brussel de voorbije decennia een huzarenstukje opgevoerd. Van een kwijnende, onderdrukte gemeenschap heeft ze zich ontwikkeld tot een bloeiende, dynamische en zelfbewuste gemeenschap die haar plaats zoekt en vindt in een

hoofdstad die steeds meer Europees en internationaal kleurt. Het Nederlandstalig onderwijs in Brussel, dat meertaligheid en kwaliteit steeds hoog in het vaandel heeft gedragen, is een begrip geworden.

De Vlaamse basis- en middelbare scholen trekken nu al tussen twintig en dertig procent van het totale Brusselse leerlingenaantal aan, terwijl het aantal Nederlandstaligen in de hoofdstad maar op vijftien procent wordt geraamd. Op cultureel gebied speelt de Vlaamse gemeenschap in Brussel een voortrekkersrol, zeker met de podiumkunsten. De uitstraling naar Vlaanderen en naar de anderstaligen in de hoofdstad is enorm. Een grote troef is het pluralisme, de openheid en de tolerantie van de Vlaamse gemeenschap in Brussel. Door hun minderheidspositie en hun overlevingsstrijd in de catacombenjaren hebben de Brusselse Vlamingen sneller dan elders geleerd aan één zeel te trekken. Het pluralisme werd in Vlaams Brussel al in de praktijk beoefend lang voor er in Vlaanderen een decreet werd over goedgekeurd. Ook in het gevoerde beleid is dat goed te merken. De Vlaamse Gemeenschapscommissie heeft een heel netwerk aan voorzieningen opgezet. Niet als getto voor de Brusselse Vlamingen, want alle Nederlandstalige instellingen en activiteiten staan open voor al wie er een beroep op wil doen of er gebruik van wil maken.

Maar niet alleen op het gebied van cultuur en onderwijs hebben de Vlamingen in Brussel de voorbije decennia enorme vooruitgang geboekt. Ook het bedrijfsleven in de hoofdstad is wat vernederlandst. De economische opgang van Vlaanderen, veruit de marktleider in België, heeft ervoor gezorgd dat Vlaamse industriëlen, managers en financiers zijn doorgestoten naar de top van Brusselse bedrijven of veel internationale ondernemingen die in de hoofdstad hun zetel hebben. Daardoor wordt er steeds meer Nederlands gesproken in de directiekamers, naast Frans en Engels. Hoe langer hoe meer zijn financieel-economische decision makers Vlamingen. Toch heeft dit de meeste Franstalige politici (nog) niet tot het inzicht geleid dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest alles te winnen heeft bij meer sociaaleconomische samenwerking met Vlaanderen.

Na al die jaren zijn er nog pijnlijke minpunten. In de meeste Brusselse gemeenten komen de Vlamingen nog onvoldoende aan hun trekken, ondanks het feit dat er nu in alle negentien gemeenten Vlaamse schepenen of OCMW-voorzitters zijn. In bepaalde gemeenten is een Franstalige schepen nog altijd bevoegd voor de Nederlandstalige gemeentescholen, ook al is er een Vlaamse schepen. 7 van de 19 gemeenten hebben wel geld voor eigen Franstalige, maar niet voor Nederlandstalige gemeentescholen. Aan een gemeentelijk loket moet je als Nederlandstalige nog altijd op je strepen staan om in het Nederlands bediend te worden. Spontaan word je maar zelden in het Nederlands bediend. Ook oefent Brussel zijn grondwettelijk verplichte tweetaligheid niet overal uit. Dit is het geval in de meeste ziekenhuizen. Dat is een hoofdstad onwaardig. Het zal je maar gebeuren: ernstig ziek opgenomen worden als patiënt in een Brussels ziekenhuis en niet eens begrepen worden door een arts of een verpleegster. Ook oud en zorgbehoevend worden als Vlaming in de hoofdstad is niet prettig. Er is nog altijd een schrijnend gebrek aan Nederlandstalige thuiszorg en Vlaamse of echt tweetalige rust- en verzorgingstehuizen zijn met een vergrootglas te zoeken.

En toch is Brussel voor de Vlamingen een stad om te koesteren, een stad om trots op te zijn. Brussel is voor Vlaanderen de poort naar de wereld en een smeltkroes van culturen. Brussel is de plek waar we de Vlaamse cultuur etaleren en laten bevruchten door andere culturen.

Met de blijvende steun van Vlaanderen is de Vlaamse gemeenschap in Brussel weerbaar en krachtig genoeg om als minderheid tussen de toenemende minderheden te gedijen in deze kosmopolitische stad. Ook de Franstaligen zijn in Brussel een minderheid geworden. Recent onderzoek toont aan dat de autochtone Franstalige Brusselaars minder dan de helft van de bevolking uitmaken, al is de lingua franca nog wel het Frans. De bevolkingsgroepen in Brussel worden steeds gevarieerder.

Zelfs in een minimalistische visie dat er maar vijftien procent Vlamingen zouden zijn in de hoofdstad, betekent dit nog altijd dat er ruim 150.000 Nederlandstaligen in Brussel wonen. Dat is minder dan in Antwerpen en Gent, maar meer dan in Brugge, Leuven, Hasselt en alle andere Vlaamse centrumsteden. Bovendien spreekt 33 procent van alle Brusselse inwoners in mindere of meerdere mate Nederlands, zo blijkt uit recent sociologisch onderzoek. Dat zijn dus 330.000 inwoners die in onze taal een beroep kunnen doen op de Nederlandstalige voorzieningen.

Maar er is een kwalijke evolutie die mij enigszins beangstigt. De laatste tijd nemen sommige Vlaams-Brusselse politici en bepaalde academische kringen standpunten in die van enig misprijzen getuigen tegenover wat de Vlaamse gemeenschap de voorbije jaren bereikt heeft in Brussel. Je hoort pleidooien voor de vorming van een Brusselse gemeenschap (met een Brusselse identiteit), voor tweetalige lijsten voor het Brussels regionaal parlement, voor het overhevelen van gemeenschapsbevoegdheden als onderwijs en cultuur naar het Brussels gewest, enzovoort. Dergelijke pleidooien zijn niet alleen heilloos voor de Vlamingen in Brussel, ze kunnen op termijn ook leiden naar politieke zelfmoord. Ze gaan namelijk in tegen alles wat de Vlamingen sinds de catacombentijd moeizaam hebben opgebouwd en verwezenlijkt in de hoofdstad.

Bij sommigen zijn die pleidooien toe te schrijven aan politieke onwetendheid. Dat is al erg genoeg, want je eigen geschiedenis niet kennen, kan rampzalige gevolgen hebben. Bij anderen – en dat is veel erger – maken die pleidooien deel uit van een nieuwe Vlaams-Brusselse strategie die helaas kan leiden tot de zelfvernietiging van de Vlaamse gemeenschap in de hoofdstad. Als de Vlaams-Brusselse politici de Vlaamse gemeenschapsvorming loslaten, de band met Vlaanderen doorknippen en zich opsluiten in een Brussels keurslijf, spuwen ze niet alleen in de Vlaamse hand waaruit ze al die jaren hebben gegeten, ze zagen dan ook de tak af waarop ze nu nog comfortabel zitten. In de pioniersjaren '60 en '70 van de vorige eeuw, maar ook in de startperiode van de Vlaamse Gemeenschapscommissie zo'n 25 jaar geleden, was er bij de Vlaams-Brusselse politici een vrij brede eensgezindheid - over de partijpolitieke en ideologische grenzen heen - over de na te streven doelstellingen, over de belangenbehartiging van de Vlaamse gemeenschap in de hoofdstad en over de band tussen Brussel en Vlaanderen. Die politieke consensus en krachtenbundeling gedurende een paar decennia heeft de Vlamingen in Brussel overigens geen windeieren opgeleverd. Ze heeft geleid tot massale investeringen van de Vlaamse overheid in de hoofdstad en tot de verankering van Brussel in de grote Vlaamse gemeenschap.

Nu raakt Vlaams-Brussel politiek verdeeld. Een deel blijft het bondgenootschap met Vlaanderen trouw en zet nog steeds in op de Vlaamse gemeenschapsvorming, weliswaar rekening houdend met de gewijzigde demografische omstandigheden in het meertalige, kosmopolitische Brussel. Een ander deel zet zich hoe langer hoe meer af tegen Vlaanderen, zoekt zijn heil in een Brusselse identiteit en verwacht zowat alles van een eigen stadsgewest,

om niet te zeggen van een eigen 'vrije' stadsstaat. De eersten noemen zich nog vaak zonder schroom Brusselse Vlamingen of Vlaamse Brusselaars. De tweeden noemen zich vooral Brusselaars, en eventueel Nederlandstalige of Nederlandssprekende Brusselaars. De tweeden gaan ervan uit dat de Vlaamse voorzieningen in Brussel vanzelfsprekend zijn en later misschien overbodig worden.

De politieke verdeeldheid over de Vlaams-Brusselse strategie is intussen al nefast. Ze zorgt voor een gespannen verhouding met Vlaanderen en voor het niet afronden van het kerntakendebat tussen de Vlaamse overheid en de VGC. Ze dreigt de belangstelling van Vlaanderen voor zijn hoofdstad aan te tasten en legt een hypotheek op de noodzakelijke Vlaamse investeringen in Brussel. Welk kamp het pleit wint, is bepalend voor de toekomst van de Vlamingen in Brussel.

Hoe moet het verder met Brussel in het toekomstige België?

De huidige federale regering heeft de verdere staatshervorming on hold gezet. Dat betekent dat er tot 2019 geen nieuwe stappen zullen worden gezet. Intussen wordt de zesde staatshervorming uitgevoerd. Daarin zijn de Vlaamse Brusselaars in de kou blijven staan. Brussel heeft als stadsgewest wel aanzienlijk meer financiële middelen gekregen, maar de Vlamingen hebben de kans laten voorbijgaan om in ruil een verregaande interne Brusselse hervorming af te dwingen. Dat komt vooral omdat de Vlaamse politici zich niet of onvoldoende hadden voorbereid op het hoofdstuk Brussel dat zo fundamenteel is bij een staatshervorming. Zelfs in de Raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, d.w.z. het Vlaams-Brusselse gemeenschapsparlement, was er voor noch na de zesde staatshervorming een grondig debat over de positie van de Vlaamse Brusselaars.

Dat moet dus tegen 2019 anders en beter. Het is de politici in Vlaanderen en zeker de Vlaams-Brusselse politici geraden zich deze keer heel goed voor te bereiden, want Brussel kan maar overleven met een aangepaste hoofdstedelijke rol en als goed bestuurde schakel in een toekomstige confederatie of statenbond België.

Wellicht kan de Vlaamse Volksbeweging en in het bijzonder de afdeling Brussel hierin een voortrekkersrol spelen.

Dames en heren,

Ook in het toekomstige België biedt Brussel een onschatbare meerwaarde voor Vlaanderen. De Vlaamse gemeenschap in het kosmopolitische Brussel kan zich maar verder ontplooiën, als ze de nauwe band met Vlaanderen blijft aanhalen.

Daarom zou ik aan de meer dan vijftig jaar oude slogan van Lode Craeybeckx vandaag willen toevoegen: 'Brussel laat Vlaanderen niet los'. En ik voeg er meteen aan toe: Vlaanderen mag Brussel nooit uit handen geven. Want, Brussel is ook van ons.

Daniël BUYLE

Griffier

Raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie